

Tücsök Dorottya – Csárdás László
Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig 2. – az ELTE Alkalmazott
Nyelvészeti és Fonetikai Tanszékén működő gyermeknyelvi kutatócsoport
szakmai konferenciája

Bevezetés

Az ELTE Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetének Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetikai Tanszékén (1) működő Gyermeknyelvi kutatócsoport 2022. február 2-án konferenciát rendezett *Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig 2.* címmel (2). A szakmai rendezvény központi témája a gyermekek nyelvfejlődését vizsgáló legújabb kutatási keretek, lehetőségek, módszerek és eredmények bemutatása volt. Az egynapos konferenciát a COVID-19-járványhelyzet miatt nem jelenléti, hanem digitális formában rendezték meg.

A szakmai rendezvényt az esemény főszervezője, Bóna Judit és kutatócsoportja már negyedszerre (ugyanazzal a címmel másodszorra) szervezte meg. A korábbi hasonló tematikájú konferenciákat élénk szakmai részvétel és nagy hallgatói érdeklődés kísérte, ezért a szervezők folytatták a munkájukat, és idén is megtartották a konferenciát. A gyermeknyelvi kutatások az utóbbi időben hazánkban is rendkívül népszerű vizsgálati témának számítanak, legyen szó a gyermekek kognitív fejlődésének akár korai (csecsemő- vagy kisgyermekkor), akár későbbi (kamaszkori) szakaszáról. A közös kutatási fókusz gyakran eltérő kutatási kérdések formájában fogalmazódik meg, így az érdeklődők nemcsak nyelvészeti, hanem pedagógiai, pszichológiai, gyógypedagógiai nézőpontokat és eredményeket is megismerhettek hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt. Az érdeklődés most is számottevő volt, az eseményre előzetesen kb. 430 fő regisztrált, és 51 előadó (oktatók, kutatók, doktoranduszok és hallgatók) vett részt rajta. A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal Tématerületi Kiválósági Programjának támogatásával megvalósuló program előadásai a következő főbb témák köré szerveződtek: az anyanyelv-elsajátítás kezdeti szakaszai; a dajkanyelv jellemzői és hatása az anyanyelv-elsajátításra; óvodások és/vagy kisiskolások beszédének fonetikai és pszicholingvisztikai sajátosságai; kamaszkori beszéd-sajátosságok; a beszéd grammatikai komplexitásának fejlődése kisgyermekkortól felnőttkorig; a szókincs fejlődése kisgyermekkortól fiatal felnőttkorig; a pragmatikai kompetencia fejlődése fiatal felnőttkorig; atipikus anyanyelv-elsajátítás; gyermeknyelvi beszédadatbázisok; valamint ezek további vonatkozásai a nyelvészet bármelyik alterületéről.

A konferencia programja

A programot Bartus Dávid dékán ünnepélyes megnyitója indította, majd egy plenáris előadást és hat szekciót (kettesével párhuzamosan) kísérhettek figyelemmel az érdeklődők (3). Az egyes előadások absztrakjai külön kiadványban is megjelentek (4). A plenáris előadást az ELTE TTK Etológia Tanszékének Alfa Generáció Laborjában dolgozó Konok Veronika tartotta. A hallgatóság megismerhette a kutatócsoport jelenlegi munkásságát, a gyermekek korai digitális eszközhasználatának a hatásvizsgálatát a szociokognitív, az érzelmi és a társas fejlődésre. A bemutatott empirikus tesztek eredményei közül egyet kiemelve elmondható, hogy az óvodáskori mobil- és tablethasználat rosszabb tudatelméleti készségekkel, valamint atipikus figyelmi fókusszal jár együtt. A részvizsgálatokon kívül megismerkedhetett a hallgatóság egy innovatív mobilapplikáció-csomaggal is, amelynek célja, hogy minél jobban mérsékelje a korai IKT-eszközhasználat lehetséges negatív hatásait. Konok Veronika plenáris előadását követően a konferencia párhuzamos szekciókban folytatódott. Az ebédszünet előtt két szekció, az ebédszünet után pedig összesen négy (szünettel elválasztott) szekció 29 előadása közül választhattak az érdeklődők.

Az ebédszünet előtt párhuzamosan a *Korai nyelvfejlődés* (Zemán Andrea Anna elnöklésével) és *A kommunikáció fejlődése* (Steklács János elnöklésével) című szekciók indultak el. A *Korai nyelvfejlődés* című blokkban a klasszikusnak tekinthető gyermeknyelvi vizsgálatok mellett helyet kapott a témához kapcsolódó, ám a világjárvány okozta megváltozott társas-kommunikációs körülmények miatt aktuálissá vált kutatás is. Az első előadáson a másfél éves gyermekek kommunikációs készségének és szókincsének a járvány ideje alatti fejlődésével kapcsolatos vizsgálatról esett szó (Tóth Ildikó, Kas Bence, Kolcsár Sz. Renáta, Harmati-Pap Veronika). A kutatás eredményei rávilágítottak arra, hogy a pandémia által előidézett elszigeteltség és a társas kapcsolatokban szegényebb fejlődési környezet a tipikus fejlődésű gyermekek esetében is okozhat atipikus fejlődésre jellemző viselkedésmintázatot. A szerzők továbbá kiemelték annak fontosságát, hogy a gyakorlati szakembereknek is tisztában kell lenniük a megváltozott körülmények ilyen jellegű hatásaival. Az ezt követő két előadás témája egyaránt az anyai dajkanyelv volt. Az egyik prezentáció (Harmati-Pap Veronika, Vadász Noémi, Kas Bence, Tóth Ildikó) egy anyai dajkanyelvi narratívákon végzett, az anyai nyelv lexikális és szintaktikai paramétereire fókuszáló longitudinális kutatás eredményeit foglalta össze. A másik (Kohári Anna, Garai Luca, Uwe D. Reichel, Mády Katalin) pedig a dajkanyelvre jellemző lehetséges zöngeminőséggel foglalkozó vizsgálat eredményeiről számolt be. A szekció utolsó előadása (Kugler Nóra) egy esettanulmány volt: egy kétéves gyermek beszédében előforduló, több elemi mondatot reprezentáló szerkezetekről szólt.

Az ezzel párhuzamos, *A kommunikáció fejlődése* című blokkban változatos témájú előadásokat hallhattak a résztvevők a gyermekek és a tizenévesek verbális kommunikációjának a területéről. A bemutatott kutatások az egészen fiatal, óvodáskorú beszélők kommunikációs sajátosságaitól a tizenéves, középiskolás korosztály hallásalapú megértéséig számos különböző életkort és vizsgálati kérdést öleltek fel. Az első előadás (Jaskóné Gácsi Mária) a digitalizáció, illetve a verbális és a nonverbális kommunikáció változásainak a kapcsolatát járta körül. Az ezt követő prezentációban (Hagymási Judit, Kleiber Judit) a gyermeknyelv egy sajátos szegletének, a csak partikulának

használatával foglalkozó kutatásukról számoltak be az előadók. A szekció harmadik előadása (Hámori Ágnes, Bóna Judit) a gyermeknyelvi társalgásokról szólt, ezen belül kifejezetten a hatéves gyermekek idegen felnőttekkel folytatott társalgásainak a jellemzőiről. A negyedik előadás (Hoss Alexandra, Viszket Anita) egy új kezdeményezés, a hazai gyermeknyelvi szentimentelemzés alapjaival ismertette meg a hallgatóságot: a szótár- és korpuszpépítés, illetve az annotálás elveinek átdolgozásába nyújtott betekintést. Az utolsó bemutató (Laczkó Mária) egy, a nemzetközi és a hazai szakirodalomban egyaránt kevésbé kutatott témára, a különböző iskolatípusba járó középiskolások hallás utáni anyanyelvi szövegértésére koncentrált.

A délutáni négy szekció: *A narratív készség fejlődése; Nyelvi- és kommunikációs zavarok, kétnyelvűség; Szövegértés és olvasás; A középiskolások kommunikációs jellemzői* címet viselte, ennek megfelelően hasonló tematikájú és témájú előadásokat foglalt magában.

A narratív készség fejlődésének több szempontú vizsgálataival foglalkozó szekció öt előadást tartalmazott. Dobó Dorottya és Lukács Ágnes *A tudatelméleti és nyelvi képességek fejlődési változásai* című előadásában a Social Attributional Task – Multiple Choice II. magyar nyelvű adaptációját és a teszttel végzett kutatási eredményeiket mutatták be. Murányi Sarolta a közös, gyermekkel történő olvasás kulcsfontosságú szerepéről, a narratív teljesítményre gyakorolt hatásáról beszélt, és bemutatta a magyar nyelvre adaptált gyermekirodalmi checklistjét. Demeter Gáborné, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem oktatója, az olvasáskutatás eredményeinek hatását vizsgálta a hazai könyvkiadói fejlesztésekre és gyakorlatokra. Bóna Judit, Sipos Zsóka és Steklács János közös előadásukban a képről való történetmesélés kisiskoláskori jellemzőit mutatták be a narratív kompetencia mérésének egy lehetőségén, a képről való történetmesélés szemkamerás vizsgálatán keresztül. Majd Jordanidisz Ágnes, Mihály Orsolya és Bóna Judit ismertette jelenlegi kutatását, amelyben hatéves gyermekek narratíváinak alakulását és a történet ismertségének a kapcsolatát vizsgálták statikus méréssel. Előadásukban ennek a vizsgálatnak az eredményeit ismertették.

A *Nyelvi- és kommunikációs zavarok; kétnyelvűség* című blokk előadásainak mindegyike alkalmazott kutatásokról számolt be. Az első előadás (Hacki Tamás, Vasvári Gergely Pál, Császár Andrea, Palotai Gáborné Szilvia) interdiszciplináris megközelítésből mutatta be az auditív feldolgozási és észlelési zavarokat. A foniátriai, logopédiai, gyógypedagógiai és audiológiai szakemberekből álló csoport részletes betekintést nyújtott a gyermek-hallásdiagnosztika folyamatának a felépítésébe, illetve a terület hazai és nemzetközi gyakorlataiba. A következő előadásban (Zemán Andrea Anna) ismertetett kutatás az anyanyelv-elsajátítás egy fontos tényezőjének, a fonológiai tudatosságnak a beszédhang-kiejtési zavarral, illetve az erre alkalmazott célzott terápiával való összefüggéseit vizsgálta. Az eredményeik alapján a szerzők arra hívták fel a figyelmet, hogy a fonológiai tudatosság tekintetében fontos, hogy a logopédiai ellátásnak – még az adott fejlődési szakasz elvárásainak megfelelően beszélő gyermekek esetében is az óvodai nevelés szerves részét kellene képeznie. A dadogás pszichológiai, kötődési stílussal összefüggő megközelítésmódjáról számolt be a szekció harmadik előadása (Somogyi Tímea, Lajos Péter). A kutatás újszerűségét a hagyományos nyelvfejlődési és a pszichoanalitikus elméleti keretrendszer együttes alkalmazása adta. Az utolsó két előadás az idegen nyelvi környezetben felnövő, magyar ajkú szülők gyermekeinek nyelvfejlődésével foglalkozott. Az egyik bemutató (Csire Márta,

Wirker-Dobány Katalin) az Ausztriában élő, kétnyelvű gyermekek magyar és német nyelvi kompetenciájának a vizsgálatáról számolt be, a másik pedig (Neuberger Tilda, Gagnon Eszter) a külföldi iskolarendszerben tanuló diákok számára készülő tematikus szókincsfejlesztő anyagokról.

A *Szövegértés és olvasás* szekció szintén öt előadást tartalmazott. Az első Krizsai Fruzsina és Babarczy Anna *A kontextus szerepe kisiskolások metaforaértésében* címet viselte. A szerzők alátámasztották, hogy a gyerekek iskolás korban már rendelkeznek a kontextus feldolgozásához szükséges emlékezeti kapacitással, a konvencionális metaforák megértéséhez ez azonban nem elegendő. A kontextus hatása a metaforaértésre az újszerű metaforák esetén mutatható ki. Gulás Máté és Surányi Balázs a prozódia hatását vizsgálta a (diszjunkciót tartalmazó tagadó) mondat logikai értelmezésére óvodáskorban. Eredményeik alapján a 4–6 éves gyermekek képesek mondatprozódiai információkat felhasználni a diszjunkció logikai hatókörének az értelmezéséhez. Bogdán Patrik előadásában szintén az óvodáskorú gyermekek beszédértését vizsgálta, a gyermekirodalmi szövegek grammatikai komplexitásán keresztül. Vass Dorottea, Steklács János és Varga Szilvia közös munkájában a D-12 olvasási motivációt növelő program felhasználási lehetőségét elemezte a szövegértés fejlesztésében. Bemutatták a program elemeit és lehetséges hatását a 8–14 éves korosztály és a 6–8 éves korosztály olvasási és tanulási motivációjának a növelésére. Sipos Zsóka, Mihály Orsolya és Bóna Judit *Olvasási készség pandémia előtt és után a 3. évfolyam elején* című előadásukban a digitális oktatásra való átállás és a világjárvány miatt adódó nagyszámú hiányzás hatását vizsgálta az olvasástanulásra. Eredményeik alapján elmondható, hogy a gyermekek olvasáselsajátítása kevésbé volt sikeres, mint a jelenléti oktatásban.

A *Középiskolások kommunikációjának jellemzői* című szekció első előadásának (Asztalos Anikó) témája a tanári beszédben előforduló verbális fatikus elemek funkciója volt, illetve ezek hatása a tanulók beszédére. Ezt követően a korosztály nyelvhasználatának egy sajátos aspektusát, a tanulói aranyköpések elemzését (Nagy-Varga Zsolt), majd egy kevésbé kutatott témát, a középiskolások morfológiai tudatosságát ismerhették meg az érdeklődők (Bartha Blanka). Az utóbbi előadás szerzője kiemelte, hogy bár a morfológiai tudatosság és a szövegértési kompetencia szorosan összefügg egymással, a nyelvi tudatosság különböző típusai közül a morfológiai tudatosság a leginkább elhanyagolt terület. A létező, kisszámú kutatások emellett elsősorban a korai nyelvfejlődésre összpontosítanak, így a hazai szakirodalomban ez a kutatási irány hiánypótló. Hasonlóan háttérbe szoruló területre, az írásprodukción során végbemenő nyelvi-pszicholingvisztikai folyamatokra, az írásfolyamatban előforduló megakadásjelenségekre fókuszált a blokk utolsó előadása (Gyenei Kornélia). A kutatás célja az írott nyelv produkciója során megjelenő szünetek kategorizálása volt.

Összegzés

Az előadások részletes bemutatását, a konferencián elhangzott összefoglalók alapján készített tanulmányokat a szervezők – hasonlóan a korábban rendezett konferenciák anyagaiból készített kiadványokhoz (például Bóna–Krepsz 2020) – később egy tanulmánykötet formájában kívánják megjelentetni és elérhetővé tenni az érdeklődők számára.

Az ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetikai Tanszékén működő Gyermeknyelvi kutatócsoport idén már második alkalommal rendezte meg a *Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig* című konferenciáját. Az előadások változatos témákat érintettek a dajkanyelvtől és a gyermeknyelvtől az anyanyelv-elsajátítás korai és kései szakaszán keresztül egészen a kamaszok nyelvhasználatáig. A hagyományosabbnak tekinthető gyermeknyelvi kutatások mellett helyet kaptak újszerű témák is, illetve a pszicholingvisztikai-fonetikai megközelítés mellett az orvosi, a logopédiai és a pedagógiai módszertanok alkalmazása is megjelent, és ez kiváló alkalmat biztosított az interdiszciplináris és alkalmazott szemléletű kutatások bemutatására.

Irodalom

Bóna Judit – Krepsz Valéria (szerk.) 2020. *Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. https://www.eltereader.hu/media/2020/08/B%C3%B3na-Krepsz-Nyelvfejl%C5%91d%C3%A9s-csecsem%C5%91kort%C3%B3l-kamaszkorig_WEB.pdf (2022. február 21.)

(1) Az Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetikai Tanszék honlapja. <https://alknyelvfon.elte.hu/> (2022. február 21.)

(2) A Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig 2. konferencia honlapja. https://alknyelvfon.elte.hu/nyelvfejlodes_2022 (2022. február 21.)

(3) A Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig 2. konferencia programja. https://www.btk.elte.hu/dstore/document/4677/nyelvfejlodes%20konf%20program2022_v4.pdf (2022. február 21.)

(4) A Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig 2. konferencia absztraktfüzete. https://www.btk.elte.hu/dstore/document/4751/Nyelvfejlodes_absztraktfuzet.pdf (2022. február 21.)

Tücsök, Dorottya – Csárdás, László: Language Development from Infancy to Adolescence 2 - a conference of the Child Language Research Group of the Department of Applied Linguistics and Phonetics at ELTE

Az írás szerzőiről

Tücsök Dorottya

doktori hallgató

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Program, Budapest

kutatási segédmunkatárs

Nyelvtudományi Kutatóközpont

Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Intézet

Többszervezési és Edukációs Nyelvészeti Kutatócsoport, Budapest

tucsokdorottya[kukac]gmail.com

Csárdás László Bence

doktori hallgató

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar, Budapest

laszlo.csardas[kukac]gmail.com